

Ilona (7), Tamás Magdó, Manciu Vasile – az iskola igazgatóhelyettese, Babiuc Elena – tanárnő, Manciu Vasile – nyugdíjas.

Lábnik (Vladnic)

Ez alkalommal olyan faluba kalauzoljuk el olvasóinkat, amelyet a madéfalvi veszedelem után Moldvába menekült székelyek alapítottak. Az 1764. évi székelylázadás vérbe fojtása után több ezer székely menekült (a megtorlástól tartva) Moldvába, és itt vagy magyar katolikus falvakban telepedtek le, vagy bezsenár nevű bujdosó- vagy menekülttelepeket alkottak. Az 1792. évi osztrák térkép leírása 22 ilyenről számol be.¹

Miután 1774-ben az osztrákok megszerezték a rendkívül ritkán lakott Bukovinát, ahol a népsűrűség csupán 7 lakos/km² volt, a nemrégiben Moldvába menekült székelyeket odacsalogatták. Közkegyelmet hirdettek, és az odatepedőket számos kedvezményben részesítették. Amíg berendezkedtek, az államkasszából személyenként anyagi támogatásban részesültek. Kamatmentes hitelt kaptak házépítésre és gazdasági eszközök beszerzésére, továbbá 5 évi adómentességet stb. Ezért a menekültek jó része Bukovinába vándorolt, ahol 5 falut alapítottak (1776-ban és 1784–86 között).²

Akik Moldvában maradtak, jórészt magyar falvakban leltek új otthonra (Lészped, Pusztina stb.). Lábnik valószínűleg menekültszállásból alakult önálló faluvá, miután földesura kedvező fogadtatásban részesítette a jövevényeket. (Máskülönben azt a falut, amelynek a határában létrejött a település, régi nevén Slobozia Năneștinek nevezték, ami arra utal, hogy a moldvai szabadfalvak sorába tartozott, szintén adómentességgel.)³ Lábnik a 19. század közepén Negruț bojárnak és özvegyének a birtoka volt.⁴ A század végén a község legna-

¹ Domokos, 1987. 106.

² Mikecs, 1989. 140.

³ Racoviță, 1895. 383.

⁴ Jerney, 1851. I. 221.

gyobb birtokosai Coton G. Lecca (433 ha) és Profira Strat (104 ha) voltak.¹

Valószínűleg Lábnik az egyetlen olyan jelentősebb település, amelyet a madэфalvi veszedelem után elmenekültek alapítottak és népesítettek be. A falu és a határ egyik részét Csiknak, másik részét Gyergyónak nevezik. Van Csik utcája és Gyergyó utcája. Fennmaradt a Csíkdánfalvából és Csíkszentgyörgyből ideszármazott székely lakosság hagyománya. A szomszédos Magyarfalu lakói „szekujok”-nak nevezik a lábnikiakat (székelyek, románosan). Népviseletükben is székelyes sajátosságokat őriznek. A nők úgynevezett „csepesz”-t – hosszú zacskóban végződő, sűrű fekete csipkével szegett főkötőt – viselnek.² Ez arra utal, hogy Lábnik lakóinak valami köze van Csikhoz. Domokos Pál Péter megállapítása szerint kiejtésük is mindenben egyezik a felcsíki, illetve a gyergyói kiejtéssel. Házuk szalmafedeles, ritkán zsendelyes ház, az elmaradhatatlan kamrával, a „kiler”-rel. Egyik kisebb faépítményben van a szabad tűzhelyük. Udvaraikon valami csűr- és istállóféle is van, ami szintén valószínűsíti székely származásukat. Bent a házban székely cserepes kandalló, a csempekályhára emékeztető kuptor (tűzhelyes kemence) van góclábbal, sóddal, pankkal, puliszakeverővel és hasonlókkal felszerelve.³

A lábnikai eketaligarúd neve *tézsola*, s a taliga részei: cságotó, húzogató, nagyobb és kisebb kerék, amelyek fatalpúak, kerekfal (fentő) és fej. Az ekét *kabalára* teszik.⁴

Lábnik a Berládi dombvidéken helyezkedik el, a Dienec patak (Szocsi) völgyfőjében. Mindössze 2 km választja el a hajdani községközponttól, Năneștitől és 30 km Bákótól (kelet-délkeletre van a város-tól). Egy mellékútvonal (Leca–Părincea–Nănești–Pâncești) szeli át ezt a völgyet és kapcsolja be az ország vérkeringésébe.

A tájegység, ahol a Szerettől keletre Lábnik elhelyezkedik, a Moldvai-fennsík, a Podóliai-fennsík része. Ez az európai őskontinens legrégebbi masszívumainak egyike. Őskori (prekambriumi) kristályospala-

¹ Racoviță, 1895. 384.

² Lükő, 1936. 105.

³ Domokos, 1987. 238.

⁴ Uo.

talapzatára a neogén (újharmadkori) tengerből üledékrétegek rakódtak le. Az üledék gyengén összecementeződött homokkő-, konglomerát-, agyag- és márgarétegekből áll. Ezeket aztán felbarázdálták a lejtésirányban délre futó párhuzamos patak völgyek, hosszanti dombokat, gerinceket alakítva ki a felszínből. Magasságuk mindössze 4-500 méter közötti, csupán a központi részen haladja meg az 500 métert, a Doroşanu masszívumban, amely a Kárpátok kiemelkedésekor enyhén megboltozódott.

A Dienec (Szocsi) patak Lábniktól északra ered, egy ilyen 522 méter magas, Bota nevű kiemelkedés közeléből, és indul dél felé, hogy délkeleti irányban elérje a Szeret folyót. A völgy nyugati oldalán emelkedik az Apărătoare nevű domb, amely a szemközi Rekecsini középkori erődítményekhez hasonlóan földsánc volt.

Mivel csak a 18. században alakult a falu, régi okiratokban nem szerepel a neve.

Jerney János a 19. század közepén Valén fiókegyházaként mutatta be Lábnikot. Leírta, hogy Szent Anna tiszteletére épült temploma van. 109 család élt a faluban, és 469 katolikus lakosa volt: mind Csíkből, Gyergyóból és Háromszékről származó székelyek, ősmagyar nyelvükön beszélők. 1854-ben, Kónya magyar lelkész idején a földesúr kőtemplomot építtetett számukra. Ez volt akkor Moldva tizenkilencedik katolikus kőtemploma.¹

Kovács Ferenc 1857-ből származó adatai Lábnik 344 magyar nyelvű lakosáról tudnak.²

Bákó megye földrajzi szótárában a 19. század végén Lábnikon 89 családot és 480 lelket említenek. A szótár tanúsága szerint 1854-ben Pascal Vidraşcu építtetett itt katolikus templomot. A faluban ekkor 9 lovat, 147 szarvasmarhát, 26 sertést és 8 kecskét tartottak (1890).³

Az 1902. évi sematizmusban, amelyet a jászvásári püspökség állított össze, Vladnic (Lábnik) 200 hívővel a valéni eklézsia fiókegyházaként szerepel. A bákói dekanátushoz tartozott.⁴

¹ Jerney, 1851. 221.

² Kovács, 1868. 50.

³ Racoviţă, 1895. 597.

⁴ Auner, 1908. 82.

Az 1930. évi népszámláláskor a falu 730 lakosából 615-en voltak katolikusok, akik közül 608 vallotta magát magyar anyanyelvűnek s 280 magyar származásúnak. Akkor a falu már Parincea községhez tartozott.¹ 1992-ben 941 lakosából 904-en voltak római katolikusok, mindnyájan ismerték és beszélték a magyar nyelvet.² 2005-ben 277 család, illetve 1282 lélek volt a katolikusok száma.³

Az 1940-es években, a II. világháború idején Lábnikról 35 család, vagyis 210 fő Magyarországra költözött. 1945-ben, Bácska szerb megszállása után Baranya megyében letek új otthonra, Egyházaskozár és Bekényes településeken. A kitelepdedtek emlékére 2004-ben emléktáblát állítottak a lábnikai temetőben.

1836-ban épült a település első temploma, Szent Anna tiszteletére szentelték fel. 1854-ben Vidraşcu Pacu bojár új kőtemplomot építtetett, ezt 1978-ban felújították. Lábnik 1987 óta önálló plebánia. Három fiókegyháza Parincea (40 hívő), Valea Merilor (3) és Poeni (6).

1949-ben magyar iskolát építettek Lábnikon. 1951-ben már 140 tanuló járt az iskolába, és 4 tanítónő oktatta őket. Magyar óvoda is működött itt. Egy óvónő 30 gyermekkel foglalkozott.⁴ Az évtized közepén

¹ Domokos, 1987. 173.; Manuilă, 1938. 540, 38–39.

² Táncoş, 2001. 165.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 340.

⁴ Orbán, 2004. 343.

megszüntették a magyar iskolát. Csak fél évszázaddal később, 2004-ben sikerült beindítani a magyar nyelv oktatását – azt is csak fakultatívan – az általános iskolában. Az iskolán kívüli magyaroktatás már korábban beindult: 1998 óta folyik nyaranta, magyarországi tanerők segítségével.

1932-ben a 20. század két legjelentősebb csángókutatója, Lükő Gábor és Domokos Pál Péter is járt a faluban. Domokos közölte a családfők névsorát. Leggyakoribb családnevek Lábnikon a Bot (9 család), a Puskás (7), az Ádám, a Lackó, a Pógár (6-6), a Császár (4), a Csibi, a Bákai, a Marasán, a Lakatos (3-3), az Elek, a Feri, a Gyurka, a Kicsi, a Lukács, a Magdó, a Siklódi, a Szabó (2-2) voltak.¹

Halász Péter, jobbára a Magyarországra kitelepült lábnikiaktól, összegyűjtötte Lábnik helyneveit. Gyűjtése 1994-ben jelent meg Budapesten a *Magyar Névtani Dolgozatok* című sorozatban.

Lészped (Lespezi)

Lészped a Bákó–Piatra Neamț-út mentén található, az előbbitől 18 kilométernyire. A Beszterce jobb partján, a folyón átívelő leszpedi híd közelében, a Bisztricsórán elhelyezkedő Fântânele erdőségének szomszédságában terül el. A Szeret-völgyi csángó települések északi határán fekszik.

Lészped a magyarságát a legutóbbi időkig legkitartóbban őrző székeselyes csángó települések közé tartozik. Katolikus lakói még az 1930. évi népszámlálás idején is 100%-ban magyar nemzetiségűeknek vallották magukat. A magyar anyanyelvi oktatásnak is gazdag hagyománya van itt.

Lakóit a Székelyföldről az 1764-es madéfalvi veszedelmet követő időben menekültek leszármazottainak tartják. A lakosság nagy hányadát valóban a menekült székelyek utódai alkotják, a menekültek azonban egy már meglévő magyarlakta vagy részben magyarok által lakott faluban telepedtek le. Lészpedet ugyanis már több mint 100 évvel korábban oklevélben is említették.

¹ Domokos, 1987. 237.

Meg kell jegyeznünk, hogy a múltban a székelyek állandó kapcsolatot tartottak fenn moldvai nyelvtestvéreikkel. Vitték szekérrrel a burgonyát, s becserélték szőlőre, borra, kukoricára. Amikor menekülniük kellett, nem idegen vidékre mentek, hanem rokonokat, ismerősöket, üzlettársakat kerestek fel, azok segítségét vették igénybe. Kicsi ezért annak a valószínűsége, hogy románok közé települtek volna. A falu határrészeit is túlnyomórészt magyarul nevezik meg a magyarok, habár kis számban most is élnek románok a faluban.

A hagyomány szerint Lészped első lakója egy néma ember volt. Nem volt katolikus. Az erdő szélén állt a háza, az előtt volt egy lécpad. Innen eredne a falu neve. A néma ember háza előtt elfolyó patakot a mai napig a „Néma patakának” nevezik.¹ A lészpedi magyarok főleg Gyimesből jöttek be a faluba, s az első katolikus ember Selyem Józsi volt. Ma is megvan a koponyája, olykor közszemlére teszik a templomban.²

A lécpadról való elnevezés azonban a magyar lakosság részéről történő utólagos belemagyarzásnak is tűnhet. A „leszezi” szó ugyanis románul „kőlapok”-at jelent (a „lesped” többes száma). Mivel itt a környezet már román, a szomszéd falvak lakói így nevezhették a helyet: „a kőlapoknál”. Ezt vehették át azok az itt letelepedett székelyek, akik a bojár birtokán dolgoztak. A falu közepén van egy kőhíd, azt nevezik „Podul Lespezilor”-nak. Innen jöhet a falu elnevezése.³

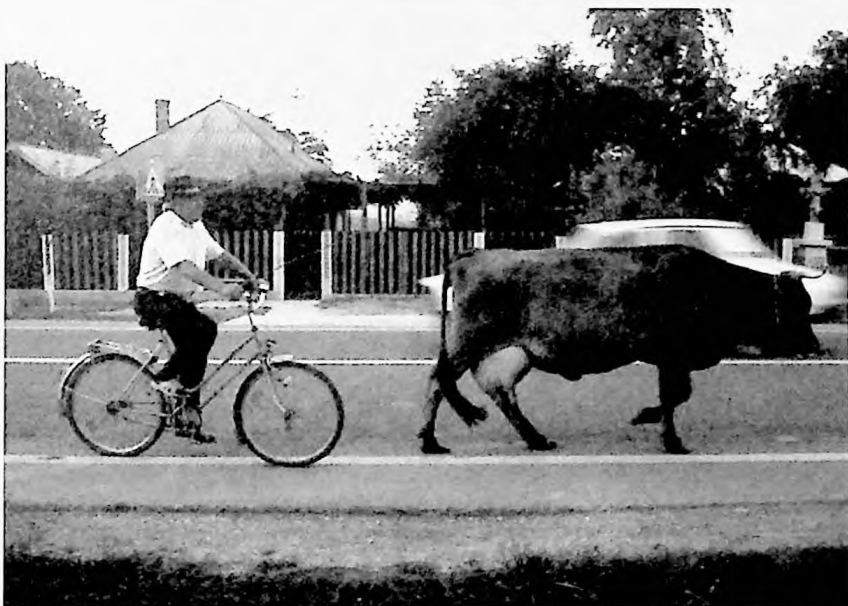
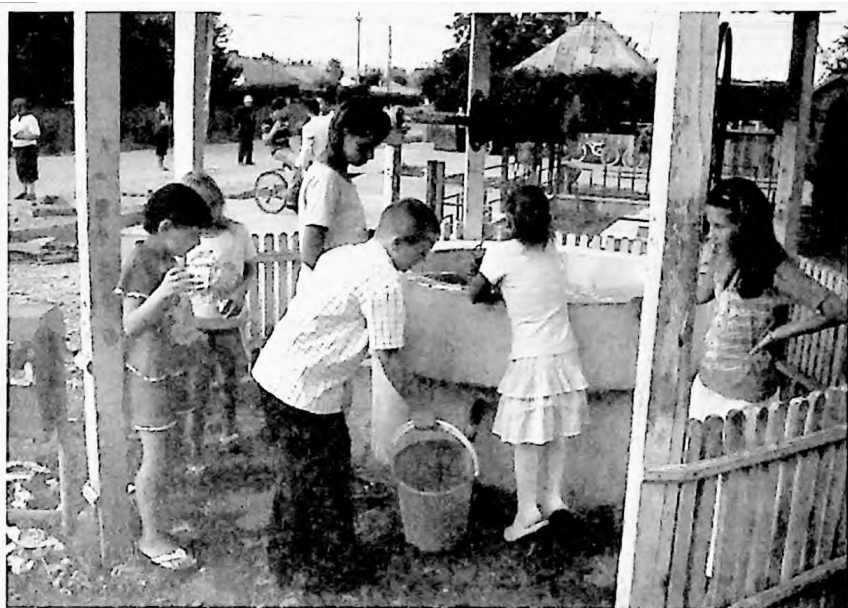
Lészped a sokmagvú, tanyákból összeállt települések tipikus példája lehetne. Az itteni házcsoportok fokozatosan egyesültek faluvá. Az eredeti részeket ma is számon tartják. Ilyenek: Ignác hegye, Dulló hegye, Cigány hegye, Rácsila, Lészped. A falu kisebb utcáit az ott megtelepedett családok után nevezték el. Van például Zöld, János, Ádám, Kompót Feri, András Júzi (Józsi), Szentes, Bálint, Simon Péter, Simon István, Gál, Bartos, Kerekes Júzi, Sánta Júzi, Komán Péter, Farkas és Fazekas utcája.⁴

¹ Halász, 1983. 3.

² Uo. 4.

³ Gabor, 1996. 163.

⁴ Kós, 1976. 173.

Lészped első írásos említése 1634-ből származik: Radu Rosetti emlegette „Lespezi” vagy „Plepoasa” néven.¹ Zöld Péter 1781. január 11-én Batthányi Ignác erdélyi püspöknek címzett levelében „János-völgyét” említette: lehetséges, hogy ez volt a leszpedi telepések első magja.²

Az 1792. évi osztrák térkép leírásában 526-os sorszámmal jelent meg, „Lespisile” néven. Akkor 24 ház volt a faluban; lakosai egy ló- és 18 marhafogatot tudtak kiállítani.³ A térkép leírásában megjegyzték, hogy kicsi, jelentéktelen és pusztá épületei voltak, és hogy egy erdőborította domb mocsaras lejtőjén települt, s szekerekkel nehéz megközelíteni a patakocskák, mocsarak, valamint a Beszterce magas partja miatt.⁴

Jerney János „Lészpecz”-nek nevezi 1844. évi utazása után kiadott könyvében. Ő 400 katolikus lakosról számol be, mind székely eredetű magyarok.⁵ Beszámolt a falu Szent Anna tiszteletére épült templomáról is. Az 1851. és 1855. évi sematizmusban „Lepeti” néven szerepelt a település.⁶

A katolikus statisztikákban először 1850-ben a Misszó sematizmusában említették „Lespedz” néven 381 hívővel és 1830-ban épült templomával.⁷ A jászvásári püspök 1857-ben készített összeállításában „Lészpecz” néven említették. Kiderül belőle, hogy van temploma, és 317 lélek lakja.⁸ Az 1875. évi sematizmusban „Lecpedum”-ként,⁹ az 1902. évben „Lespedi Gârleni”-ként említik, 953 katolikus magyar lakossal.¹⁰

A 19. század végén megjelent földrajzi szótár Gârleni község falujaként mutatta be Lészpedet. 215 házában 228 családfő, illetve 881 lélek lakott. 1890-ben 679 magyar, 137 román, 6 német, 16 cigány és

¹ Rosetti, 1899. 11.

² Pater Zöld, 2002. 58.

³ Domokos, 1987. 104.

⁴ Gabor, 1996. 163.

⁵ Jerney, 1851. I. 192.

⁶ Halász, 1983. 5.

⁷ Gabor, 1996. 163.

⁸ Kovács, 1868. 49.

⁹ Halász, 1983. 5.

¹⁰ Auner, 1908. 81–82.

3 zsidó lakosa volt. 31 lovat, 507 szarvasmarhát, 177 juhot és 133 sertést tartottak. Volt még 40 méhkaptáruk, a méhek 1890-ben 154,9 kg mézet és 51,6 kg viaszt adtak.¹

A községközpont a falutól 1 kilométerre lévő Felső-Gârleni Rácsila nevű faluja volt, amelynek ugyanebben az időben 315 lakosa volt, közülük 101-en magyarok.² Itt volt a községháza és az iskola is. A község területének nagy része Lucia Schönburg-Waldenburg hercegnő birtoka volt.³

Az 1930. évi népszámlálás 1314 lakost talált Lészpeden, közülük 1058-an voltak katolikusok. Mindannyian magyar nemzetiségűnek, s 1053-an magyar anyanyelvűnek vallották magukat. Ugyanabban az időben Rácsila 480 lakosából 235 vallotta magát magyar nemzetiségűnek és magyar anyanyelvűnek.⁴

Az 1940-es években 14 család települt át Lészpedről Magyarországra. Bácskába, majd Baranya megyébe kerültek. Nagy részük Mekényesen lelt otthonra.

Az 1992. évi népszámláláskor Lészped 2008 lakosából 1917-en voltak katolikusok, Rácsilán 1581 lakosból 1398-an. Tánczos Vilmos egyetemi tanár felmérései alapján a lakosság mindkét faluban 100%-ban beszéli a magyar nyelvet, nemcsak a katolikusok, hanem az ortodoxok is.⁵ A község e két falujában a katolikus lakosság térhódítását figyelhetjük meg. Lészpeden 77%-ról 90,9%-ra, Rácsilán 32%-ról 88,4%-ra nőtt a részarányuk az 1890–1992-es időszakban. Ez a nagyobb szaporulat természetes következménye. Megjelentek Gârleni másik falurészében is, ahol 256 katolikus jelenléte volt kimutatható az 1992. évi népszámláláskor. Nagyobb részük az Újfalú részben lakik, miután itt kaptak földet a bojár kiosztott birtokából. Így a község lakosságában is többségbe kerültek a katolikusok. Az utolsó két népszámlálás között eltelt 10 év alatt (1992–2002) 3571-ről 4011-re emelkedett Gârleni község katolikus lakóinak a száma. A katolikusok

¹ Racoviță, 1895. 336. (Racoviță statisztikája pontatlan, mert a nemzetiségek száma összeadva nem 881, hanem csak 841 fő.)

² Uo. 449.

³ Uo. 293.

⁴ *Moldvai Magyarság*. 2002.; Manuilă, 1938. 536, 30–31; 537, 32–33.

⁵ *Moldvai Magyarság*, 2002. 3. sz. 8.

az egész községben közel 2/3-os többséget alkotnak, ezért is tartják fontosnak egyesek a magyarság népi-nemzeti tudatának a gyengítését. 2002-ben így is 200-nál többen vallották magukat magyarnak vagy csángónak: 43 + 162.¹ Lészped faluban 2005-ben 1115 család, illetve 3755 lélek katolikus lakos élt.²

Lészped katolikus templomát 1830-ban építették, fából. Szent Anna tiszteletére szentelték fel. Lakosai 1886-ban téglából építettek újat. Legfiatalabb templomuk 1974 és 1990 között készült el modern stílusban. 1884-ben az ortodox románok is templomot építettek a faluban. Az anyakönyvet 1838 óta vezetik. Lészped sokáig Bákó fiókegyháza volt, 1946 óta önálló plebánia.³

Az 1940-es évek végén Ferenczi Gábor klézsei földműves fiú volt a pap. Gyergyina páter néven vált ismeretessé. Magyarul gyóntatott és magyarul is prédikált. Amikor ez a jászvásári püspökség tudomására jutott, eltávolították. Francisc Simon (Simon Ferenc) janicsár pappal helyettesítették, aki kitiltotta a magyar nyelvet a templomból.⁴

A lészpedi temető kapuján 1957-ben még olvasható volt a következő felirat: „Hogy vagytok tü, voltunk mü es, ahogy vagyunk mü, lesztek tü es: por és hamu.” Ez a felirat is eltűnt, olyanformán, ahogyan a magyar nyelv a templomból és az iskolából.⁵

1948-ban 100 moldvai faluban magyar iskolát létesítettek, összesen körülbelül 150 tanerővel. Lészpeden 1947. december 11-én nyitotta meg kapuit a magyar iskola 170 tanulóval és 3 tanerővel. 3 osztályban folyt az oktatás. Nemsokára, 1951-ben 4-re nőtt a tanerők száma, így tovább már 4 osztályban oktattak magyarul. Közben magyar óvoda is működött, 25 gyermekkel és 1 óvónővel. A többi moldvai faluban 1953-ban megszüntették a magyar oktatást, s az a Gyimeseken kívül csak Lészpeden maradt fenn, egészen 1960-ig. Ugyanis itt nem tudták rávenni a lakosságot, hogy a román iskolát kérvényezzék. Ebben a faluban tanított Kallós Zoltán neves magyar folklórkutató is. Az 1960–1961-es tanévben itt is áttértek végül a román nyelvű oktatásra,

¹ Uo.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 327.

³ *Révai új lexikona*. XIII. 2004. 334.

⁴ Udvardy, 1999. március 23.; Sylvester, 1999.

⁵ Gunda, 1990. 51. Uo.

de az iskola igazgatója ezután is Zudor Attila maradt. 30 évig vezette az iskolát.

A diktatúra évei után, amikor már nem tiltották, hogy magyarok utazzanak a moldvai falvakba, itt szervezték meg elsőként (vasárnapi iskola keretében) a magyar írás-olvasás oktatását. Farkas József és Fehér Katalin a saját otthonukban foglalkoztak a gyermekekkel. Ezért hatósági üldöztetésben is részük volt. Fazekas József helyi földműves önszorgalomból tanult meg magyarul írni-olvasni. A tanításon kívül ápolta az erdélyi kapcsolatokat is. Sok gyermeket erdélyi iskolákban tanítottak tovább. Lészpedről többen erdélyi és magyarországi főiskolákban szereztek diplomát.

2002 óta, Pusztina és Klézse után ez a falu is az elsők között harcolta ki, hogy beindítsák az iskolákban heti 4 órában a magyart mint anyanyelvet, fakultatív oktatás formájában.

Lészped a moldvai csángó folklór és népművészet egyik fontos gyűjtőpontja. Sok kutató megfordult a faluban. 1932-ben a két legje-

lentősebb csángókutató, Domokos Pál Péter és Lükő Gábor is nagy jelentőségű gyűjtőmunkát végzett itt. Domokos leírta, hogy a lészpedi asszonyok jellegzetes főkötőt viselnek, a lábniakiéhoz hasonló, de sokkal díszesebbet. Súlya elérheti a fél kilogrammot is. Lükő Gábor megállapította, hogy itt a női ing szabása is eltér a többi moldvai falvakban szokásostól (ezt székely típusnak is nevezik). A falu hagyományörző jellegét dicséri, hogy 2002-ben egy lészpedi asszonyt, Demeter Antalné Jánó Anna balladaénekest tüntették ki a Népművészet Mestere-díjjal.¹

Lészped lakói főleg földműveléssel foglalkoztak. A falusiak többnyire kukoricát termesztettek a szántóföldek nagy részén, s csak kis mennyiségben babot, kendert, burgonyát, zabot, árpat és búzát. Nagy területen voltak kaszálók. Az árendások (bérlők) legfőbb terméke is a kukorica meg a kaszálók füve volt.² Napjainkban a megnövekedett lakosság már nem tud megélni pusztán a mezőgazdaságból. Ezért a falusiak a városok gyárai, az ipar felé orientálódtak. Nagy méreteket öltött az ingázás Bákó, Buhuși stb. üzemei felé. Az utóbbi évtizedben azonban sok üzem elbocsátotta a munkásait, ezért rendkívüli méreteket öltött a munkanélküliség. Lészped lakói közül is sokan vállalnak külföldön szezonmunkát, Magyarországon vagy Nyugat-Európában, el egészen Spanyolországig, Portugáliáig.

Lészpednél van a szőlőtermesztés északi határa is a Szeret jobb partján. Ettől északabbra a szőlő nehezen terem, és nem kifizetődő.

Domokos Pál Péter közölte a lészpedi családfejek névsorát. A leggyakoribb családnevek a következők voltak: Bálint, Jakab (13-13), Sánta (9), Bartos, Tóth, Zöld (7-7), Fazekas, Deák (6-6), Csonka (5), Anti, Antika, Balogh, Dulló, Puskás, Gyurka (4-4), Kató, Kádár, Katona, Ignác, Sándor, Jánó (3-3).³

Halász Péter összegyűjtötte, és a *Magyar Névtani Dolgozatok* sorozatban közölte Lészped helyneveit. Megemlítünk itt néhányat. Falurészek: Ciginye hegye, Dulló hegye, Ignác hegye, Deák malma, Lécped, Felső falu vége, Mutuj, Pálínkfőző, Oláhok felé, Rákászhá-

¹ *MCsMSz Évkönyv*. 2004. 48.

² Racovița, 1895. 294.

³ Domokos, 1987. 222–224.

ló, Sándor gödre, Nagy út, *Cintorom* (temető). Szántók: Bodzás, Brád, Erdő alatt, Felső határ, Lábok, Lunka, Magyaros, Malom nyomása. Legelők: Alj, Iszláz, Nyomás, Peskány. Erdők: Fenyős, Nyires, Iszkit, Okol, Csihér (akácos). Hegyek: Kálvária hegy, Mutuj hegye. Patak: a Mutuj pataka.¹

Lökösfalva (Licușeni)

Lökösfalvát napjainkban hiába keressük a térképen vagy a statisztikákban, ugyanis már a 20. század első felében egyesült a mellette lévő Szabófalvával. Mivel azonban ez egyike a ma még meglévő legrégebb moldvai magyar telepeknek, s a történelem során sokszor szerepelt az okiratokban, szükségesnek tartjuk tájékoztatni olvasóinkat erről a településről is, amely ma Szabófalva község északi negyede.

Lökösfalva a Szeret és a Moldva folyókat elválasztó fennsíkon települt: ott, ahol régen erdő borította ezt a vidéket. Domboldalon helyezkedik el a Románvásár–Szucsáva-országút mentén. Szabófalva északi szomszédja volt. A falu mai telephelyére csak a 18. században költöztek a lakói. A régi falu 1 km-re északnyugatra volt a Szállás (Siliste) nevű helyen. Iosif Gábor szerint 800 méterre délnyugatra lett volna ez a régi település.

Legelőször 1408. szeptember 16-án említették okiratban, amikor Jó Sándor vajda (Alexandru cel Bun) megerősítette a románvásári Szent Péntek templomot (anyjának a temetkezőhelyét) két falu birtokában, Leucușenții lui Brătianu néven említve, a kútnál lévő malommal együtt.² 1458. április 12-én Stefán vajda, Bogdán vajda fia, Jó Sándor unokája Lökösfalvát Dragomiresttel, egy másik faluval együtt a románvásári püspökségnek adományozta, malommal és a Moldván átvivő komppal együtt, amelyet Nagy István vajda (Stefan cel Mare) is megerősített 1488. április 20-án.³ A falu lakóit felmentették mindenfé-

¹ Halász, 1983. 26.

² Costăchescu, 1931. I. 62.

³ Condrea, 1891. 68.

le adó- és piacivám-fizetés, ígás robot és a hatóságoknak végzett munka alól, függetlenül attól, hogy milyen nyelvet beszélnek.¹ Az utóbbi megjegyzés arra utal hogy már a kezdeti időben is katolikus magyar lakói voltak.

Bernardino Quirini 1597-ben bejárta egyházmegyéjét. Jelentésében 15 várost és 16 falut sorolt fel, ahol magyarok élnek. Románváros szomszédságában hat falut említett, köztük Lökösfalvát is „Lucaciani” néven.² Diodat Péter (Petrus Deodatus Baksic) 1641. évi látogatásáról készített jelentésében is említette: „Az ötödik falu Laucuseni, ahol 25 lélek és 8 gyermek van, magyarok. Ezeknek semmijük sincs az istentisztelet megtartásához.”³

Bandinus Mark *Kódex*ében a következőket írja: „Ugyanezen domb nyúlványánál lejtős helyen fekszik ez a falu. Elnevezése mintha ezt jelentené: restül menő falu. Románul Lökösen. A gyermekekkel együtt negyven embert találtunk.”⁴ Bandinus közölte a családfelek névsorát is. A következő családneveket említette Lökösfalváról: Andor, Dienes, Imreh, Lőre, Samsa és Toma.⁵

A 17. században a misszionáriusok több ízben panaszkodtak, hogy a katolikus lakosokat megakadályozzák az ortodox kalendáriumban szereplő ünnepek napjain a munkavégzésben, és meg is bírságozzák őket.⁶

Jerney János „Lakosfalva” (Licuseni) néven említette mint Szabófalva főlegyházát, egynegyed óra járásra, 200 katolikus magyarul tudó lakossal.⁷

A 19. század végén megjelent *Román megye földrajzi szótárában* 71 házat említették, 84 családfelet és 295 lakost. Ezek közül 40 családfelel és 120 lakosról írták, hogy magyarok, és 1 család volt zsidó. A többi román. Mindössze két személy tudott írni-olvasni a faluból.⁸

¹ Pilat, 2002. 61.

² In: Domokos, 1987. 64.

³ Uo.: *Diodat Péter jelentése*, 312.

⁴ Uo.: *Codex Bandinus*, 399.

⁵ Uo., 445.

⁶ Pilat i. m. 61.

⁷ Jerney, 1851. I. 191.

⁸ Condrea, 1891. 68.

A lakosság foglalkozásánál a burgonyatermesztést említették meg.

A 20. századi kimutatásokban nincsenek külön Lökösfalvára vonatkozó adataink, csak Szabófalvával közösen, mivel a két szomszédos település összeépült és egyházi szempontból is egyesült.

Ludas (Gâșteni)

ASzeret menti csángó tömb déli peremén található hajdani jobbágyfalu, amelyben egy kis katolikus közösség is él az ortodox románok mellett.

Ludas, Rekecsin község faluja a Ludas (Căprean vagy Gâșteni) patak, a Rekecsin mellékveze mentén a Pietricsika dombsor lábánál helyezkedik el Rekecsintől 2 kilométer távolságra, Bákótól 32 kilométerre délre. A patak a Kápotai dombról ered és a Rekecsinbe, a Szeret jobb oldali mellékpatakjába torkollik. Legutóbb adminisztratív szempontból Berendfalvával egyesítették Gâșteni-Berindești néven.

Román neve a lud („gâșca”) szóból származik és „ludasiak”-at jelent.

Ludas régen két birtok központja volt. A falu Chiriță-birtok volt, 1720-ban a földesúr által épített templommal, amelyet Berendfalvához csatoltak. A mai Ludas falu Ata Costantinescu birtokának az udvarháza körül alakult ki, amely ma a Rekecsini Szanatórium épülete. Templomát 1876-ban a falu lakói építették.¹ A 19. század végén 375 lakosa volt: 108 család, akik 19 lovat, 197 szarvasmarhát, 71 sertést és 11 kecskét tartottak.²

Katolikus lakóit először Sebestyén Ede említette 1904-ben.³ 1930-ban 243 lakosa volt, akik közül 28-an voltak katolikusok.⁴

2005-ben 39 család és 110 fő volt a katolikusok száma.⁵

¹ Racoviță, 1895. 295.

² Uo.

³ Sebestyén, 1904. 39.

⁴ Domokos, 1987. 172.

⁵ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 324.

Katolikus templomát 1997-ben építették, és a Fatimai Szent Mária tiszteletére szentelték fel. 1968 óta a dózsaujfalusi plebánia fiókegyháza.

Lakói földművesek és állattenyésztők.

A 19. század elején bákói rusztikus stílusban épült udvarháza (conac), tekintélyes lépcsősorral, oszlopos előcsarnokkal, keleti jellegű homlokzattal a korabeli építészet jelentős épülete.

Lujzikalagor (Luizi Călugăra)

Lujzikalagor Bákó megye legfontosabb egyházi központja. Kántoriskola és teológiai szeminárium is működött itt. Régi magyar község, amelyben minden eszközzel próbálták kiirtani a magyar nyelvet és a magyarságtudatot, amely azért tovább él az emberek lelkében, még ha azt még kevesen merik is nyilvánosan vállalni.

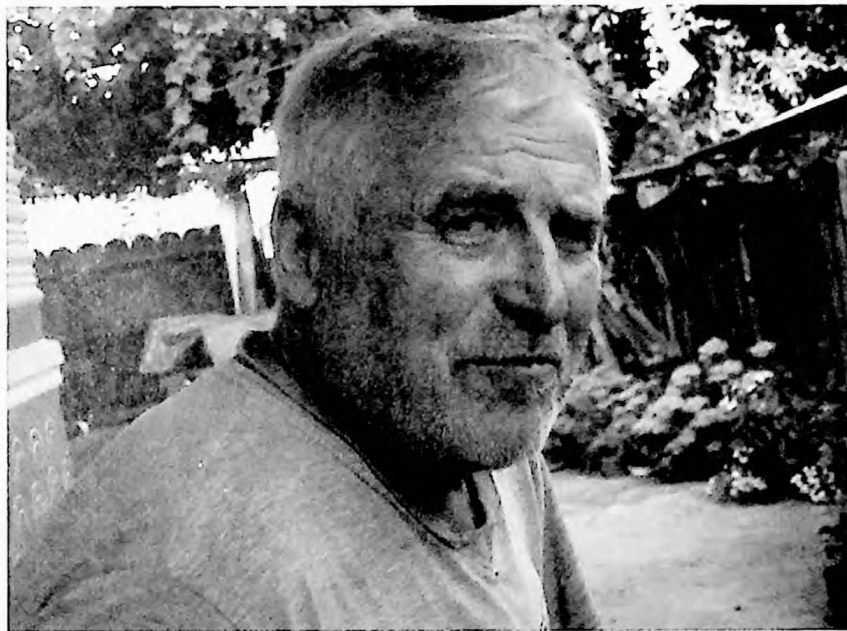
Lujzikalagor Bákótól nyugatra, a Szeret Negel nevű mellékpatakja mentén, a Nedeska és a Szaniszló által alkotott fennsíkon fekszik. 8 km-re van Bákótól. Négy házcsoportból (cătun) alakult ki: a Lujzi, Korhána, Oszebic és Negel nevékből. Jelenleg csak községi utakon lehet megközelíteni. Régen ennek a községnek a területén haladt keresztül a Felső-Országot az Alsó-Országgal összekötő ún. Petricsika útja. A három legmagasabb dombtetőn épült kápolna vigyázza: a Kálvária dombon állót 1914-ben építették, és a Kereszt Útja van itt berendezve, a másik a Bérc tetején a Hősök kápolnája, a harmadikat pedig a Sziniszló dombon Keresztelő Szent János Születésének tiszteletére emelték (1935).¹

A helységnév eredetéről több elmélet született: a „ljuzi” lengyel szó, jelentése: nép. A lengyel papok szerint a szerzetesek népét jelentené. A földrajzi szótár a következőképpen magyarázza a falu nevét: „lujzi”-nak általában az idegen katolikusokat nevezték, akiket külföldről a nagybirtokosok és a kolostorgondnokok hoztak, és munkaerőként al-

¹ Codor, 1998. 9.

kalmaztak bizonyos ideig. Adómentességet élveztek.¹ A „lujzi” forma a szláv név magyaros formája, amit a román elnevezésnél is átvettek.

Lujzikalagor lakói, akárcsak több szomszédos falué, rāzeşnek (részesnek) nevezett szabadparasztok voltak. A 19. században ennek a falunak a birtokát is elperelték, s az Prunk bojár jószágává vált. A nincstelenné vált lujzikalagori és más hasonló helyzetben levő falvakból származó lakosság új településeket alapított, jórészt a Tázló völgyében, más bojárok birtokain lelt új otthonra (Esztufulj, Gajdár stb.).

A falu régi neve Ungureni volt. Ezen a névén említették az első oklevelek. 1409. január 28-án Alexandru cel Bun (Jó Sándor) vajda Giurgiu Ungureanu földesúrnak adományozta „Ungureni” falut, ahol a háza volt és a szőlőse, amit ő ültetett, és Sohodol falut.² Ungureni több birtokos után végül a beszercei kolostor birtokába került. 1493-

¹ Lahovari et al., IV. 1901. 180.

² Gabor, 1996. 165.

ban egy hamis oklevél alapján megpróbálták megkaparintani a birtokot. Ez az oklevél azonban részletesen leírta a határokat, s értékes földrajzi adatokat közölt. Megemlítette a pârâul Călugărului, (Kalagor patak) az Obârșia pârâielor Călugăra (a Kalagor patakok forrásai), a Drumul Călugărei (Kalagor útja)¹ földrajzi neveket, amelyek segítenek a terület azonosításában. Nagy István vajda (Ștefan cel Mare) 1498. november 13-án Herlôban (Hârlău) kiadott adománylevelében a beszercei kolostornak adományozott „egy kalagori szőlöst Bákó mellett a magyarok szőlőség”, egy méheskerttel és egy remetekolostorral, ahol Teofan szerzetes tartózkodott.² A dokumentumot közlétevô Bogdan Ioan megjegyezte, hogy a mai Nagykalagor, amelyet elôzôleg „Ungurenii”-nek neveztek, Bákótól 6 km-re nyugatra található.³

1643-ban Patai András a moldvai katolikus telepek listájában „Kalagor Pataka” néven említette.⁴ A 17. század végének zavaros idôszakában menekültek a fôképp a Nagy Út vidékén élô katolikusok. 1691. február 19-én Francantonio Renzi jelentésében megállapította, hogy Bákóban csupán néhány család maradt, s 30 család „a Bákó vidéki szőlôsökben húzta meg magát”.⁵ Ehhez a katolikus maghoz a 18. század folyamán még erdélyi menekültek is csatlakoztak, s más falvakból elbujdosottak is letelepedtek ide. 1741-ben templomot építettek, s 1745-ben már plebániaközponttá vált 42 katolikus családdal.⁶

Ioan Hrizostomul Dejoannis 1762. április 9-én találó leírását adta. Egy erdô közepén települt, 34 ház volt és 204 hívô. A templomot az Istenanya születésének a tiszteletére szentelték fel. Január 20-án a szent liturgiát magyar módon énekelték (az összes asszonnyal és lánynyal együtt). A templom mellett egy fatoronyban körülbelül 100 kilogramm súlyú harang volt, míg körös-körül 300 méteres körzetben a holtak sírhalmai és fakeresztek álltak.⁷

¹ Uo. 166.

² Bogdan, 1913. II. 127–129.

³ Uo. 129.

⁴ Gabor 1996. 166. In: *Diplomatarium Italicum*. IV. 333.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Gabor, 1996. 167.

A moldvai osztrák hadsereg parancsnoksága térképének a leírásában „Luzi ot Kelugera” néven részben egy dombon, részben a Kalagor patak völgyében fekszik, északon és délen kiemelkedések uralják az erdők következtében. 82 házat, 35 családfőt, 52 szolgálatra alkalmas férfit vettek számba, akik 30 ló- és 56 ökörfogatot tudtak kiállítani.¹

A moldvai katolikus templomok állapotáról valószínűleg 1776-ban írt névtelen jelentésben „Călughera” néven szerepelt Forrófalvától 3 órányi távolságra, templommal, paplakkal és 290 hívővel.²

A falu első említése 17–18. századi okiratokban fordul elő. Bernardino Silvestri 1697. június 28-án megemlíti a bákói püspökség fiókegyházai közt.³ A Lezierskitől eredő okiratban Călugăra néven jelenik meg. Egy Szegeditől származó emlékiratban Kalogerpatak, Zöld Péternél Kalugerpataka, Jerneynél pedig Kalugyerpataka a neve.⁴

Régen Bákó határának a hegyekbe nyúló erdős része a falu területét képezte. A 18. században a bákói magyar lakosok a török dúlásoktól és rablásoktól menekülve húzódtak ezekre a részekre, és alapítottak egy szabadparaszti rázeş falut.

Lujzikalagornak két régi katolikus temploma volt, mindkettőt a falu lakói építették. Az egyik a dombtetőn épült 1698-ban, Szent András tiszteletére. Ez volt a moldvai magyarok leghíresebb búcsúhelye (5-6000 magyar is összegyűlt itt). A másik a Lujzi nevű falurészben épült 1851-ben. A falu jelenlegi temploma 1928 és 1942 között épült; akkoriban ez volt Moldva legnagyobb katolikus temploma, 55 méter hosszú, 25 méter széles, 54 méter magas toronnyal. Méreteivel nagy távolságról uralja a Bákó vidéki domboldalt. Tornyában a négy harang közül kettő magyar feliratú.

1844-ben magyar tannyelvű iskola volt a faluban. A román iskolát 1886-ban alapították. 1948 és 1955 között magyar óvoda és 7 osztályos általános iskola működött itt. 1954–1955-ben bevezették a magyar nyelv oktatását a román tagozaton is. Ugyanabban az évben internátust is alapítottak. A következő tanévben aztán megkezdődött a

¹ Domokos, 1987. 105.

² Gabor, 1996. 167.

³ *MCSM Okmánytár*. 152.

⁴ Domokos, 1987. 152.

magyar nyelv újabb kitiltása az iskolából, s az oktatás kizárólag román tannyelvűvé vált.

Lujzikalagor Moldva egyik jelentős katolikus egyházi iskolaközpontja. 1932-ben felsőfokú ferences szeminárium nyílt a faluban. 1923 és 1948 között katolikus kántoriskola is működött itt, román nyelven. 1932 és 1948 között itt volt a Hălăuceștiről ideköltözött filozófia–teológia kurzus székhelye.

1924–1926 közt Iosif Petru Pal, a ferences papok főnöke filozófiai kurzust szervezett a plebánia épületében. Tanítványai Olaszországban folytatták tanulmányaikat. Iosif Petru Pal kezdeményezésére több terem építettek a plebánia mellé. Alagsort képeztek ki, ahol étkezdét és konyhát működtettek, s háromszintesre építették ki az egész épületet, fent a tantermek. Az így megalapított Szent Bonaventura Teológiai Szemináriumban működése 16 esztendeje alatt 48 lelkész nyert felsőfokú képesítést.¹ 1948-ban államosították az épület felső két szintjét, s ott működött a magyar középiskola és az internátus. Ez az épület nem bírta a nagy megterhelést, ezért le kellett bontani. Itt jegezzük meg, hogy a szeminárium megálmodója ugyanakkor negatív szerepet játszott, ugyanis kiagyalta a csángók román eredetének tanát és román nacionalista szellemet valósított meg a teológusképzés területén is.

A 19. század elején Gegő Elek leírása szerint Bákó a kalugerpataki plebánia fiókegyháza volt.

Jerney János leírta, hogy birtokosai kalugyerek (szerzetesek), Pruncul és Rosset bojárok. 1300 katolikus lakója eredeti csángó magyar, magyarul tudnak. Kies hegyoldalban fekszik. Régen rőzes birtok volt, most Pruncul bojár elpörlött jószágga, amely csak magyaroké volt.²

A 19. század végén 502 ház volt a faluban; 492 család élt bennük. A falu 1878 lakosából 76-an románnak és 1802-en magyarnak vallották magukat.³

¹ Gabor, 1996. 168.

² Jerney, 1851. 183–184.

³ Lahovari et al., IV. 1901. 180. (Az adatok nem egészen pontosak. G. K. megjegyzése.)

Az 1864-es falutörvény alapján 386 család kapott földet, összesen 1275 fálcsát (fálci) és 11 háromölet. Ez kb. 650 hektárnak felel meg.

A falu határa 1805 hektár. Ebből a Gauriciul erdő 1002 hektárt tesz ki, a szőlős 61,17 hektárt. A mezőgazdasági terület 627,77 hektár. A 19. század végi állatállomány: 48 ló, 681 szarvasmarha és 246 sertés. Egy kőbánya is működött a Negel völgyében.¹

1930-ban 1879 lakost vettek nyilvántartásba; ebből 1853 római katolikusnak, 1800 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.²

1984-ben már 6329 lakosa volt a településnek, többségükben katolikusok és magyar anyanyelvűek. Az 1992. évi népszámlálás szerint Lujzikalagor 5277 lakosából 5198-an voltak katolikusok, de csángóként csak 27 személyt jegyeztek be, magyarként egyet.³ A 2002. évi népszámlálás alkalmával 4590 lakosából 5-öt írtak be magyarnak, 9-et csángónak.⁴ 2005-ben 1670 család, illetve 6120 lélek volt a katolikusok száma.⁵

A falu három részre oszlik: Kiskalagor, Nagykalagor és Oszebic. Más elnevezések a faluból: Kotony, Corhan, Kálvária, Patakon túl, Szaniszló; a határban pedig: Disznóhegy (kiemelkedés), Hármaskereszt, Hegyeske (erdő), Kenderes, Kispatak, Szilas, Zösvények (szántók), Bogdánok, Pálok, Szabók (kaszálók), Kaluger Nevér, Sinka, Orosa és Sospatak (patakok).

És ime egy példa a magyar azonosságukért küzdő csángók évszázados harcára: Lujzikalagor lakói kérvényt intéztek a püspökhöz. Kimutatták a kérvényben, hogy évszázadok óta nem keveredtek más nemzetekkel, és kérték, hogy engedélyezzék számukra a magyar nyelvű misét és énekeket a templomban.

És nézzük az 1889. szeptember 17/29. pásztori levél tartalmát: „Merthogy aztán betöltessék Jézus Krisztus helytartójának magas akaratja, hogy ne akadályoztassék a nyelvek megkülönböztetésében, amelyeket hívőink ugyanazon helyen beszélnének, parancsoljuk, hogy a parókiatemplomokban, ahol különböző nemzethez tartozó hívők

¹ Uo.

² Domokos, 1987. 170.; Manuilă, 1938. 536, 30–31.

³ *Moldvai Magyarság*. 2002. 3. sz. 11.

⁴ *Anuarul Statistic*. 2002. *Anexa Recensământul populației*. 2005. 8.

⁵ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 328.

gyűlnek össze, minden ima, melyet a pápa ezen Enciklikájában megkövetel, ne mondassék más nyelven, csak románul, amely természetesen és föltétlenül a köz nyelve, mindazoké, akik ezen országban laknak”.¹

A lujzikalagoriak tiltakozását kategorikusan visszautasították. Igényükre a világnak ebben a sarkában a *Biblia*, a keresztény hit szellemével² teljesen ellentétes módon reagáltak, az intolerancia, a faji türelmetlenség szellemében, az európai humanizmus tagadásával. És íme, mit ír dr. Iosif Petru lelkipásztor, az akkori moldvai püspököt, Camillit idézve: „1915. május 6-án néhány öntudatlan lujzikalagori fellebbezőnek válaszolva, akik azt kérték, hogy templomaikban magyarul énekeljenek és prédikáljanak, [a püspök] így válaszolt: a panaszosok kellene, hogy tudják, hogy Romániában a román nép nyelve a román, és nem is lehet más. Tehát átkot követne el saját nemzete ellen az a román állampolgár, aki azt követelné, hogy saját országában egy idegen nyelvet beszéljenek, például a magyart. Most kérdem én Lujzikalagor lakóit, azokat, akik »nem keveredtek más nemzetekkel«, akiknek ebben az országban megadatott minden állampolgári és politikai jog, akik ebben az országban születtek és nőttek fel, amelynek kenyerét eszik, mondják meg nekem, magyarok ők, vagy románok? Mert hogyha magyarok, menjenek Magyaroszágra, ahol a magyar nyelvet beszélik, de ha románok, ahogy valójában azok, akkor meg szégyelljék magukat, hogy nem ismerik hazájuk nyelvét; bizonyíték erre a levél is, amelyet szintén román nyelven írnak.”³

Vajon mit mondott volna Camilli püspök, hogyha az orosz Moldáviából vagy Erdélyből a románokat hasonló meggondolásból küldték volna „haza”, vagy megtiltották volna nekik anyanyelvük használatát saját egyházaikban?

Lujzikalagoron a búcsú András napján, november 30-án van. Domokos Pál Péter 1929-ben részt vett egy ilyen búcsún. Mint írja, igen sokan voltak ott, az egész vidék katolikussága eljött, a falujukra jellemző népviseletben. A templom a szó igazi értelmében zsúfolásig tele

¹ Pal, Petru M., 1942. 186.

² *Pál apostol korinthosbelieknek írott levele.* 1. 9–19 és 14–39. In: *Szent Biblia.*

³ Pal, Petru M., 1942. 187.

volt. A misén itt is a *Missa de angelist* énekeltek, s a prédikáció román nyelvű volt, pedig Kalugár a legtisztább magyar falu ezen a vidéken. De a kalugári templomból is kitiltották a magyar szót, éppúgy, mint a forrófalviból.¹

A 17. század vég nagy pusztításai idején Bákó magyar lakossága az erdők és a szőlősök védelmében alapított új települést. Utódaik alkotják a mai Lujzikalagor lakóinak jó részét.

Lukácsfalva (Lucăcești)

Lukácsfalva egyike a moldvai magyar falvaknak, amelyeknek a magyar lakóiról régi román oklevelekben is megemlékeztek. Ezt a falut magyarok alapították, nevezték el és magyarok lakták már a 15. században is.

Lukácsfalva a Sós-Tázló nagy kanyarában települt a Bákó–Mojnest-országút mentén az Oszoju nevű domb lábánál a Tázló teraszain, Bákótól 48 kilométerre nyugatra.

Lukácsfalva hajdan magyar falu volt. Ezt Nagy István (Stefan cel Mare) igazolta. Legelső említésében, a nagy uralkodónak 1459. május 20-án keltezett oklevelében, amelyet Szucsáván bocsátott ki, külön megemlítette a lukácsfalvi magyarokat, akik a beszercei kolostor főnökének tartoznak csak püspöki adót fizetni. Az oklevélben azt is szabályozták, hogy a lukácsfalvi embereket kis és nagy dolgokért nem ítélik el a bákói bírák és az ő szolgálai, csak a beszercei kolostorfőnök, neki tartoznak fizetni a perköltséget is.²

A Propaganda Fide misszionáriusai gyakran emlegették Lukácsfalvát, mindig hangsúlyozva magyar jellegét. Bernardino Quirini argesi és bákói katolikus püspök 1599-ben Kelemen pápának küldött beszámolójában felsorolt 5 falut, köztük Lucăceștit is, amelyekben kb. 1400 lélek élt, és az összes lakó mind magyar.³

¹ Domokos, 1987. 217.

² Bogdan, 1913. I. 29.

³ Călători, IV. 1973. 37.

Petrus Bogdan Baksic (Petrus Deodatus), Szófia apostoli vikáriusa moldvai apostoli vizitációja alkalmával a következőképpen számolt be: „A negyedik falu Lucacești, ahol 53 lélek és 10 gyerek, magyar nemzetiségűek. Kis fatemplomuk van, a mise bemutatásához azonban semmijük.”¹

Bandinus, marcianopolisi érsek, moldvai katolikus püspök 1647-ben szintén mint magyar falut mutatta be, amely „gyönyörű s termékeny domb alján fekszik, amelynek előrészen egy fatemplom vala, de régisége miatt szétment. Dél felől keskeny patak folyik. Hajdan 100-nál több házból állott, de most [1657] 15 lakás van, szám szerint összesen 86-an vannak.”² Felsorolta továbbá a templom kegytárgyait, és csodálattal írt az ott fölbugyogó színes forrásokról, amelyekből fekete nyúlós, tapadó anyag alakul: szekérkerék kenésére használták fel s magyarul degedtnek, vagy degenyegnek nevezték. Bandinus a továbbiakban lejegyezte a családfők névsorát, akik a következők voltak: Barcsi (Borcsi) 3 család, Bálint, Damok (2-2), Barabás, Csizmadia, Dávid, Georgi, Mattheus, Molnár, Pál és Sileszter (1-1).³

Jerney János, a 19. század közepén azt írta Lukácsfalváról, hogy Mojnest mellett, a hegyek közt található, de rázes (szabadparaszt) oláhok lakják. Ma csak 3 magyar létezik.⁴

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 3992 lakosából 167 volt a katolikusok száma, akik közül 132-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek és 54-en magyar anyanyelvűnek.⁵

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában* Lucăcești vagy Titu néven említik mint Valea Arinilor község központját. 1857-ben ortodox templomot építettek a faluban; házáiról külön kiemelte, hogy mind tiszták és jól rendezettek. 136 családja és 636 lakója volt, akik 15 lovat, 343 szarvasmarhát, 81 sertést és 113

¹ In: Domokos, 1987. 318.

² *Codex Bandinus*. In: Domokos, i.m. 373.

³ Uo. 440.

⁴ Jerney, 1851. I. 193.

⁵ Manuilă, 1938. 537, 32–33.

kecskét tartottak. A falu mellett remetekolostor volt.¹ A község magyar lakóinak a száma 106 volt.²

A továbbiakban Lukácsfalva nem szerepelt külön faluként, csak mint Mojnest városnegyede, mint Mojnest része.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a moldvai kőolaj-kitermelés őskora szorosan összefonódik a lukácsfalvi nyersolaj- (pakura-) kutakkal. Már 1442-ben megemlítették oklevélben is: „a pakura fekete kútja Lucăcești falu határában.”³ A 19. század közepén Lukácsfalván 70 pakuragödrt említettek.⁴

A 19. század végén a község birtokosainak a sorában ott találjuk a Román Kőolajtársaságot (Societatea Romana de Petrol). 25 kőolajkút volt akkor a községben, 25–79 méter közötti mélységűek. Működött még 14 petróleumgyár is a község falvaiban. 1891-ben több mint 5337 tonna nyersolajból 3318 tonna petróleumot desztilláltak. Nyertek még 423 tonna parafinolajat is.⁵

Minden régi okirat kétségtelenné teszi a falu lakóinak magyar eredetét. Egy részük magyar szabadparaszt (részes) volt, más részük a kolostor jobbágya. Ezek az évszázadok során itt elrománosodtak. Mai katolikus lakói a 19–20. században telepedtek be részben a Székelyföldről, részben Moldva magyar falvaiból.

Lunkán (Luncani)

A Terebes patak mentén nem kevesebb, mint 10 falu sorakozik. Ezek közt nagy múlttal rendelkező régi katolikus települések vannak, mint Terebes, Barát, Magyarmardzsínén, Szekatura, s vannak olyan faluk, ahol a románokkal szemben kisebbségben vannak, de legtöbbszörben régi magyar közösségek élnek.

Lunkán a Terebes felső szakaszán települt a Tocsilej, Plesa és a Chicera (Kicsera) dombok közt a patak bal partján a Bákó–Mojnest-

¹ Racoviță, 1895. 344.

² Uo. 576.

³ Ichim, 1983. 54. *Catalogul* I. nr. 67.

⁴ Uo. 55.

⁵ Racoviță, 1895. 576.

országút mellett, 13 kilométerre Bákótól. Mărgineni városi alárendeltségű község faluja. A katolikusok a Chetrosu (Petrosu) falurészben a Bákó felőli részen élnek. Ezen a néven szerepel Gabor Iosif *A moldvai katolikus közösségek szótára* című munkájában is.

A település neve a lunca „árterület, lanka, berek, völgyfenék” értelemben használt szóból származik, és „völgyiek”-et jelent.

Régi katolikus telep volt a hasonló nevű román falu szomszédságában, amelyet már 1840-ben megemlítettek a pusztinai plebánia *Status Animarum*ában „Luncan” néven, 40 családdal, illetve 175 hívő katolikkal, 2 és fél óra távolságra a plebániaközponttól.¹ A falu és a templom létezését azután csak a Misszió 1850. évi sematizmusában jelezték, majd nyoma veszett.²

Jerney János, a 19. század közepén „Lunkán” néven említette mint Morzou birtokát, páduai Szent Antal tiszteletére szentelt templommal. 40 családból álló 200 katolikus csángómagyar lelket számláló közösséggel.³

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótár*ában „Chetrosu” néven említették mint Luncani község faluját, amely a Chetrosu patak völgyében van 3,2 kilométerre az akkori Lunkán községközpontjától.

37 családja, illetve 214 lakosa volt, akik 7 lovat, 109 szarvasmarhát és 42 sertést tartottak.⁴ Még megjegyezte, hogy a *Condica Liuzilorban* (*Bujdosók naplójában*) „Luncani Răzeși” néven említették.⁵ Ezek szerint ez a falu is részes: lehetséges, hogy magyar eredetű szabadparasztnak faluja?

2005-ben ismét megjelenik mint a terebesi plebánia fiókegyháza 10 családdal, illetve 25 katolikus hívővel.⁶ 1990 óta szerepel ismét ez a kis közösség.

¹ Gabor, 1996. 66.

² Uo.

³ Jerney, 1851. I. 193.

⁴ Racoviță, 1895. 222.

⁵ Uo. 346.

⁶ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 339.

Lunkás (Luncași)

Lunkás egy a 19. században keletkezett katolikus falu, amelynek a lakói Halasfalváról az 1864. évi földosztás után költöztek oda. A 19. században nem tekintették önálló településnek, hanem Halasfalva részének, ezért nem szerepelt külön az akkori statisztikákban sem.

Lunkás a Szeret árterületének egy alacsony teraszán települt, a vasútvonal választja el Halasfalvától, s míg amaz a fennsíkron nyújtózkodik, Lunkás, a település északi nyúlványa a Szeret árterületének a peremén, Románvásártól észak-északnyugatra, 25 kilométer távolságra. A település a halasfalvi birtok központja mellett alakult ki.

Természeti környezetét tekintve a Szucsávai-fennsík Szeret és Moldva folyók által határolt folyóközéhez tartozik, a Szeret negyedkori teraszaival, amelyeknek altalaját a középszarmata kori üledékek képezik. A Szeret völgyét kifestési formák (mikrorelief) alkotják, amelyeket elhagyott folyómedrek és az azokban kialakult morotvatavak és folyó menti árvízmentes turzások tarkítanak. Talajai főleg hordaléktalajok és pocsolyatalajok. A szomszédos magasabb fekvésű részeken leöblített csernozjomtalajok és szürke erdei talajok találhatóak.

A Lunkás név már régebben is előfordult a katolikus okiratokban Lonca, Lunca vagy Longa formában. Így a moldvai katolikus templomokról írt névtelen jelentés, amelyet feltételezhetően 1776-ban készítettek, az hălăucești új plebánia 500 hívője mellett megemlített még 60 hívőt „alla lonca villagio sogetto” megjegyzéssel.¹ A halasfalvi plebánia 1821. évi *Status Animarum*ában úgy szerepelt, mintha az egész plebániát Longának is neveznék: „In pago Allaocestiensi Longa 195 familiae”.²

A „Lunkás” (Luncași) elnevezést először a halasfalvi plebánia 1893., 1894., majd 1901. évi statisztikáiban használták. Azóta állandóan jelen van. Addig valószínűen Halasfalva részének számított.

¹ Gabor, 1996. 169. Forrás: *Diplomatarium Italicum*. Vol. II. 506. Doc. CLXXVII.

² Uo.

A magyar források közül Sebestyén Ede említette először magyar lakóit a 20. század elején.¹

A jászvásári katolikus püspökség 1902. évi jelentésében mint halasfalva fiókegyházát említették meg 461 katolikus lakossal.²

N. Ciocan a *Román megyei keresztény katolikusok* című monográfiájában egy megjegyzés erejéig érinti Lunkást, említve, hogy a lunkási templom termőföldjét a kántor műveli a templom javára.³ Ez a feljegyzés Lunkás 19. századi létét bizonyítja, ugyanis Ciocan adatai 1903-ból származnak.

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 579 lakosából 572 (98% felett) volt katolikus.⁴

A település fejlődését a következő számok szemléltetik: 1912-ben 572, 1930-ban 579, 1966-ban 1121, 1977-ben 1126 lakosa volt.⁵

Lunkáson a 20. század elejéig nem volt katolikus templom. 1938-ban új templomot építettek, és Szent Maximilian Maria Kolbe tiszteletére szentelték fel. 1989-ben önálló plebánia alakult Lunkáson.

2005-ben 334 család és 1025 hívő élt a faluban.⁶ Búcsút augusztus 24-én tartanak.

A falu gazdaságát a földművelés és az állattenyésztés jellemzi. A lakosság többségének ez biztosítja a megélhetést. Határában kavicsbányák vannak. A faluban szolgáltató, kiszolgáló és kereskedelmi egységek is működnek.

¹ Sebestyén, 1904.

² Auner, 1908. 80–81.

³ Ciocan, 1924. 630.

⁴ Manuilă, 1938. 705, 368–369.

⁵ Obreja, 1979. 140.

⁶ *Almanahul Presa Buna*. 2005. 327.